

Rusya-Suriye İlişkilerinin Tarihsel Arka Planı

Osman AĞIR

Yrd. Doç. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü
osmanagir@hotmail.com.

Meram TAKAR

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi,
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Öz: Ocak 2010'da başlayan Arap Baharı bazı Orta Doğu ülkelerinde yönetim değişikliklerine ve reform süreçlerinin başlamasına yol açmıştır. Bununla bağlantılı olarak başlayan olaylar Suriye'de bir iç savaşa dönüşmüş ve büyük ülkelerin taraf olmalarıyla da kriz içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Sovyetler Birliği (SB) döneminden beri tarihsel müttefiklik ilişkisi bulunan Suriye rejimini yalnız bırakmak istemeyen Rusya, bu savaşın içerisinde aktif olarak yer almıştır. Rusya'nın kendisini Suriye'de aktif olma konusunda zorunlu hissetmesinin sebepleri arasında; tarihsel birliktelik, Suriye'deki üsleri, enerji güvenliği, yeniden küresel güç olma arzusu gibi nedenler sayılabilir. Rusya – Suriye ilişkilerinin tarihsel arka planının analiz edildiği bu çalışmada; Rusya'nın Orta Doğu'da Suriye krizine askeri müdahale de dâhil olmak üzere bölgede stratejik önemini sürekli olarak koruyan ve bugün iç savaşın öznesi durumundaki tarihsel müttefiki Suriye ile olan ilişkileri üzerinden nasıl gerçekteştiğini tarihsel arka planları ile aktarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Suriye, Arap Baharı, Orta Doğu,

Historical Background of the Russian-Syrian Relations

Abstract: The Arab Spring, which began in January 2010, has led to the initiation of political changes and reforms in some Arab countries. But in Syria, it has caused the civil war and turned into a quagmire by intervention of major powers.

Russia has backed up the Syrian regime in this turmoil because of geopolitical, strategic and historical reasons in context of energy security and global rivalry. So, this study focused on the political and historical background of the symbiotic relationship between Russia and Syria.

Key Words: Russia, Syria, The Arab Spring, Middle East

GİRİŞ

Devletlerin tarihlerinde bazı olaylar bir dönemi kapatıp yeni bir dönemi açmaları nedeniyle devrim niteliğindedirler. Rusya tarihinde de devrim olarak nitelendirilebilecek üç önemli tarih bulunmaktadır. Bunlar, mutlak monarşinin egemen olduğu ve Bolşevik devrimi ile son bulan Çarlık Dönemleri; 1917 devrimi ile başlayarak 1991'e kadar devam eden Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB)Dönemi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla başlayan Rusya Federasyonu Dönemi'dir. Mutlak monarşiyle yönetilen Çarlık dönemlerinde fütihat odaklı olan Rus dış politikası, SSCB döneminin ilk yıllarında ideoloji temelli şekillenmiş, İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan dünya sisteminde ise Batı bloğuna düşmanlık üzerine kurgulanmış bir dış politika anlayışı benimsenmiştir.

Rusya, SSCB'nin dağılmasından sonra Yeltsin döneminde liberallerin de etkisiyle Batı ile ilgilenen politikalar yürütmüştür. Rusya, 1993' ten itibaren ortaya konan "Yakın Çevre" politikası ile eski hâkimiyet alanlarının kontrolünü tekrardan sağlamayı amaçlamıştır. Bu politikaların yürütülmesinde Rusya'nın içinde bulunduğu mali krizler, Avrupa ve ABD'ye olan ekonomik bağımlılık sebep olarak gösterilebilir. Rusya'nın "yakın çevresi" BDT sahasıdır. Bu politika daha çok Rusya federasyonu dışında yaşayan Rusların ve haklarının korunmasını temel almıştır. Putin'in iktidara gelmesiyle de "Yakın Çevre" politikası revize edilerek "Avrasyacılık" ekseninde şekillenen birdışpolitika anlayışı benimsenmiştir. Avrasyacılık toplumsal ve ideolojik bir politikadır. Putin iktidarı ile birlikte geçiş döneminin sancıları kısmen atlatılmış ve enerji unsurunun dış politikada etkin bir şekilde kullanılmasıyla da Rusya borç alan bir ülke konumundan, borç veren bir ülke konumuna gelmiştir. 2000 yılına kadar yakın çevresinde etkili olma temelinde Batı ile bütünleşme çabasında olunmuş, 2000 sonrası ise uluslararası alanda kaybedilmiş olan güç ve prestij geri kazanma temelinde şekillenen bir dış politika anlayışı hâkim olmuştur.

Ocak 2010'da başlayan Arap Baharı Tunus, Mısır, Libya, Yemen ve Bahreyn'de yönetim değişikliklerine ve reform süreçlerinin başlamasına yol açmıştır. Arap Baharı'nın belki de en uzun durağı olan Suriye'de olaylar Mart 2011'den bu yana devam etmektedir. Batının başını çektiği ve BM çatısı altında kararlar almaya çalışan devletlerin karşısında, Suriye'deki sorunların bir iç mesele olduğunu savunan bu nedenle herhangi bir dış müdahaleye karşı çıkan

Rusya, Çin ve İran yer almaktadır (Eryılmaz,2014:1). Rusya, Çin ve İran Suriye'deki çatışmaları bir iç mesele olarak gördüklerini belirtmelerine karşın, aktif olarak çatışmalarda taraf olmuşlardır.

2015 sonbaharında Rusya,Esed muhalifi gruplara karşı aktif askeri güç kullanmaya başlamış ve Suriye'deki dengeleri değiştirmiştir. Rusya'nın askeri gücünü kullanarak Esed rejimine destek vermesi ve Suriye'deki varlığını kuvvetlendirmesi, bölgeye olan ilgisinin derinlemesine irdelenmesi gerektiği hususunu öne çıkarmaktadır(Yüce,2016:271).NATO ve AB gibi ülkelerin Rusya'nın eski ilişkili olduğu ülkeleri bünyesine dahil etmesi Rusya tarafından kabul edilememektedir.Rusya bu durumdan rahatsızlıkduyduğunu her fırsatta dile getirmiş ve Kırım'ı iltihakıyla da bu rahatsızlığını somutlaştırmıştır. Batı karşıtlığını Suriye krizinde de dillendirmiştir.Rusya'nın Esad rejimiyle ittifakı eskilere dayanan devlet başkanlığını devraldığı babası Hafız Esed'edayanmaktadır.Buittifakın, Rusya'nın Suriye'ye yardım etme yükümlülüğünü doğurduğu düşüncesi, küresel meselelere ilgisiz kalmamak, enerji güvenliği ve Akdeniz'deki üslerini koruma refleksi Rusya'yı Suriye krizine aktif müdahaleye iten nedenlerin başında gelmektedir.

Rusya'nın Suriye krizine aktif müdahalesinin tartışılacağı bu makalede; Rusya genel hatları ile tanıtılmış, Rus dış politikasının temel dinamiklerine yer verilerek, Rusya'nın Suriye politikasının analizi yapılmıştır. Rusya'nın Suriye'ye agresif müdahalesinin küresel bir gövde gösterisi olduğundan hareketle, bu müdahalenin nedenleri ayrıntılı olarak incelenmiştir.

RUSYA FEDERASYONU

Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra 24 Ağustos 1991 tarihinde kurulmuştur. Yönetim şekli federal cumhuriyettir. 17 milyon km² yüzölçümü ile dünyanın en büyük devleti olup, 160'tan fazla farklı etnik grubu barındırmaktadır. Resmi dili Rusça, başkenti Moskova'dır (TBMM, 2014: 176-177).2015 verilerine göre 146.3 milyon nüfusa sahiptir (FS GasudarstvennoyStatistiki, 2016). Rusya apayrı, kendine özgü kültürü, toplumsal yapısı, federal yapısı ve idari bölünüşü olan, coğrafi konum avantajları ile dezavantajlarını birlikte taşıyan sıra dışı bir ülkedir. Dünyanın en büyük federal devleti en büyük Ortodoks ve en büyük Slav ülkesi unvanlarını da taşımaktadır (Atasoy, 2011: 19-20). Rusya, 1993 yılında kabul edilen Anayasa ile yönetilmektedir. Rusya Federasyonu, federal, demokratik ve hukuk

devletine dayalı bir cumhuriyettir(Any.m.1). Eşit haklara sahip, 85 federe birimden oluşmaktadır(Any.m.5/3).Ülkede görev ve yetkileri itibarıyla Fransa'dan çok ABD'dekine benzeyen ve fiilen hem Yasamanın hem Yürütmenin üstünde yer alan bir Başkanlık sistemi bulunmaktadır (Mikail, 2007: 12).

Rusya Federasyonu'nda yürütme fonksiyonu Devlet Başkanı ve Rusya Federasyonu Hükümeti tarafından yerine getirilmektedir (Ağır, 2015: 32).Hükümet, başbakan, başbakan yardımcısı ve federal bakanlardan oluşmaktadır (Any.m.110). Yasama yetkisi ise, Duma (Federal Meclis'in alt kanadı) ve Federasyon Konseyi'nden (Federal Meclis'in üst kanadı) oluşan Federal Meclis'e aittir (Karahöyük, 2016: 5-6). Rusya Federasyonunun ilk devlet başkanı Boris Yeltsin'dir. 1991 yılında devlet başkanlığına seçilen Yeltsin, iki dönem arka arkaya seçimleri kazanarak 1999 yılına kadar bu görevi sürdürmüştür. Yeltsin'in beklenmedik istifası üzerine, Anayasa gereği, Başbakan Vladimir Putin yeni seçimlere kadar devlet başkanlığı görevini vekâleten yürütmüştür. 2000 yılının Mart ayında yapılan seçimleri kazanan Putin, iki kez üst üste seçilerek 2008 yılına kadar görev yapmıştır. 2012 yılındaki seçimde %63,6 oy alan Putin, devlet başkanlığı görevini üçüncü kez devralmıştır. Hükümetin başında ise Medvedev bulunmaktadır (TBMM, 2014: 176-177).

Rusya, SSCB'nin dağılmasından sonra, geleneksel-dinsel modeli kendisine temel ilke edinmektedir. Rusya, halen gelenekselciliği ve muhafazakar devlet yapısı modelini benimsemektedir (Mikail, 2007: 18).Rusya Federasyonu toplam 21 etnik cumhuriyetten oluşmaktadır. Rusya'nın nüfusunun büyük çoğunluğunu Slavlar meydana getirir. Slav grubunun en kalabalık bölümünü Ruslar teşkil etmektedir. Ruslar, toplam ülke nüfusunun % 80'ine yakın bir kısmını meydana getirirler (Aktay, 2010:10). Rusya, ne Avrupalı olarak algılanmalıdır nede Asyalı olarak nitelendirilmelidir, dolayısıyla bu bölge ne Avrupa'ya ne de Asya'ya aittir. Ülkenin coğrafi ve jeopolitik benzersizliği, etnik eşitsizliğinin de temel kaynağıdır (İşyar, 2010: 13). Rusya Federasyonu, madenler bakımından çok zengin bir ülkedir (Mikail,2007:18). Dünyanın en büyük doğalgaz, ikinci büyük kömür ve sekizinci büyük petrol rezervlerine sahiptir. Ekonomisi büyük ölçüde petrol ve doğalgaz ihracatına dayanmaktadır (Aktay, 2010: 10).

Doğal kaynaklarının bolluğu Rusya'yı dünya için önemli kılmaktadır. Ancak Rusya'nın asıl önemi; sahip olduğu nükleer silahlar, BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliği ve Rus halkının vatanseverliğidir. Bir dönemin iki süper gücünden birisi olan Rusya'nın, bu konumunu kaybetmesi Ruslar tarafından kolay kabullenilebilecek bir şey değildir. Tekrardan süper güç olma arzusu, halkın devlete olan bağlılığını artırmaktadır.

GENEL HATLARIYLA RUS DIŞ POLİTİKASI VE RUS DIŞ POLİTİKASINI OLUŞTURAN ETMENLER

1991 Aralığında SSCB'nin dağılması ile birlikte uluslararası sistemde yerini alan Rusya Federasyonu'nun ülke ekonomisinde ve siyasetinde yaşanan gelişmeler, dış politikasının şekillenmesinde belirleyici etmen olmuştur(Yapıcı,2010:275).Sovyetler Birliği döneminde dış politikanın temelini ideolojileşmişküresel hedefler oluşturmasına karşın(Petro, Rubinstein; Akt. Memmedli,2012: 104-105),SSCB'nin yıkılmasının ardından kurulan halefi Rusya Federasyonu'nda ise ideolojik temelli bakış varlığını sürdürse de pragmatist yaklaşımlar Rus dış politikasındahâkim olmaya başlamıştır. Yeni dönemde, ekonomik çıkar temelli dış politika anlayışıyla birlikte yakın çevreye yönelik ilgi ön plana çıkmıştır.

Yeni dönem Rus dış politikasının SSCB döneminden farklı diğer bir özelliği de, dış politikanın parti/devlet tekelinden çıkması olmuştur. Başka bir deyişle, Rusya'nın dış politika oluşturma sürecine yeni aktörler dahil olmaya başlamıştır. Putin'in iktidara gelmesi ile devletin yeniden tanımlanması, hükümet dışı politik/ekonomik aktörlerin etki alanlarının sınırlandırılması ve federal merkez ile federal birimler arasındaki yetki ve sorumluluk paylaşımının yeniden yapılandırılması yoluna gidilmiştir(Büyükakıncı,2004:156). 1991-2000 yılları arasındaki yönetim zafiyeti, 2000 yılında Putin'in devlet başkanı olmasıyla birliktegiderilmiştir.

Putin, federal bölgelerin oluşturulması ve Başkanlık temsilcilerinin statülerinin düzenlenmesi gibi siyasal yapının içeriğine yönelik reformlar yapmıştır. Başkan seçilmesiyle birlikte Rus dış politikasına pragmatik ve istikrarlı bir yön çizmeye çalışmıştır.İktidarı döneminde Rusya'nın dış politikasında amaçlar ve hedefler varlığını daha aktif bir dış politika da ve daha geniş bir düzlemde, daha yaratıcı ve girişimci bir çizgi izlemek, eski dostlarla ilişkileri tazelemek, yenilerini kazanmak için öneriler hazırlamak, daha açık dış politika, Batı'yla işbirliği, uluslararası örgütleri etkin biçimde kullanma, bağımsız bir dış politika yürütülmesi, Rusya'nın her konuda kendi çıkarlarına göre tutum alması yönünde politikalar uygulamıştır (Mikail,2007:82-90).Putin uluslararası alanda neyin önemli, neyin önemsiz ve zaman kaybettirici olduğunun saptanması, batıyla önemsiz konularda çatışmaya girilmekten vazgeçilmesi; ama uluslararası fırsatlardan sonuna kadar yararlanılması, dış ilişkilerin Rusya'ya yabancı yatırımcı çekmeye yönelik olarak esnekleştirilmesi

bağlamında bir çerçeve oluşturmuştur(Arı,1999:23-25).Rusya ekonomik ve siyasi olarak güçlenmenin dış politika konularında başarılı olmanın önkoşulu olduğu anlayışıyla hareket etmektedir. Putin döneminde devletin yeniden inşası ve tanımlanması süresince ulusal güvenlik, askeri ve dış politika doktrinlerinin gözden geçirilmesi Rusya'nın hedeflerini, tehdit algılamalarını ve değer yargılarını açıklığa kavuşturmada yardımcı olmuştur(Turgutoğlu,2006:55).

Eryılmaz'ın (2014, 3-4) aktarımında Stepenova; Rusya'nın dinamik ve esnek bir dış politika izlemesi gerektiğini, böylece uluslararası arenada daha fazla söz sahibi ve etkin olunabileceğini, Rusya'nın uluslararası olaylarda ve beklenmedik gelişmelere tepki vermekte gecikmeler yaşadığını vurgulamaktadır. Bu durum Sovyet hantallığından ve ideolojik temelli dış politika yaklaşımından tam manasıyla vazgeçilemediğini göstermektedir.

Genel olarak Putin dönemi Rusya dış politikasını değerlendirecek olursak, bu dönemde Rusya dış politikasının büyük ölçüde pragmatik kararlarla yürütüldüğünü söylemek doğru olur. Dış politikada çok taraflı ve dengeli bir siyasetin sürdürülmesinden yana olan Rusya, önceliği ulusal çıkarlar temelinde dış politikaya vermiş, pragmatikve gerçekçi yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Dış politikada öncelik, yakın çevre, eski dost ülkelerle iyi ilişkiler ve yeniden küresel güç olarak dünya siyasetinde yerini alabilmektir. Putin ve Medvedev dönemi politikalarında Batıcı,Milliyetçi(Slavofil) anlayışlarını içinde barındıran yeni Avrasyacıdoktrin,iç ve dış politikaya damgasını vurmuştur.Bu doktrin çerçevesinde yeni Rus Güvenlik ve Dış Politika Doktrini yenilenmiş;siyasi, ekonomik ve kültürel politikalara da bu değişim yansıtılmıştır(Yılmaz, 2016:30-32).

1991'de Sovyetler Birliği'nin ardılı olarak kurulan Rusya Federasyonu'nun dış politikasını oluştururken karşılaştığı önemli sorunlardan birisi de SSCB döneminden kalma dış politika yöntem ve hedeflerinden hangilerini devam ettireceği, hangilerinden vazgeçeceği(Drabot; Akt. Memmedli,2012: 104). SB zamanında yürütülen dış politika anlayışı büyük oranda ideolojik temele dayanmakta olup, Batı karşıtlığı üzerine kurgulanmıştı. Yeni dönemde, özellikle Putin döneminde, ise ideolojik temel ve batı karşıtlığı üzerine kurgulanmış dış politika anlayışından vazgeçilerek, pragmatik bir dış politika yürütülmüştür. Ancak; Suriye krizine doğrudan askeri müdahalede bulunulması geçmiş dönem politikalarının tamamen terk edilmediğini göstermektedir.

Rusya Federasyonu, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra uluslararası alanda birkaç yıllık duraksama dönemi geçirmiştir(Moscow ve Astana,2000:17).Rusya bir taraftan geçmişini reddetme psikolojisiyle, bir taraftan da Batıdan alacağı kredilerle ekonomik sorunlarını çözme umuduyla bir süre dış politikada 'uysal' bir çizgi izlemiştir(Mikail,2007:73).Rusya Federasyonu'nun kurulmasından 2000 yılına kadar geçen süreyi kapsayan

dönemde,ekonomik kırımlar, borçlanmaya dayalı ekonomi politikaları ve bu politikalar sonucunda oligarkların¹ siyaset üzerinde artan etkinlikleri Batı yanlısı bir dış politikanın hâkimiyetine yol açmıştır.Ülke içinde yaşanan bu gelişmelerin yanı sıra uluslararası sistemde yaşanan gelişmeler de dış politikanın belirlenmesinde etkili olmuş, bu iç ve dış faktörlere bağlı olarak dış politikayı yönlendiren etmenler ortaya çıkmıştır(Yapıcı,2010:275).

1992 yılının başlarından itibaren Rusya Federasyonu Batı yanlısı bir dış politika izlemiştir.Bu dış politika,SSCB'ninemperyalistyapısının ortadan kaldırılmasını,ABD ile nükleer alandaki rekabetin sona erdirilmesini ve stratejik işbirliğine gidilmesini,NATO ile ilişkilerin geliştirilmesini,BM Güvenlik Konseyi'ndeki diğer daimi üyeler ve Avrupalı müttefikler ile iş birliğinin sağlanmasını, DTÖ ve G-7 gibi uluslararası kurumlara üyeliği esas almıştır (Kamalov,2008:2-3).SSCB sonrası dönemde yeniden yapılanan Rusya Batıcılık, Slavofillik ve Avrasyacılık arasında gidip gelen politikalarla yeniden uluslararası bir güç olarak küllerinden var olmaya çalışmaktadır (Yılmaz, 2016:30-32).Rusya açısından Batıcılık, Batılı kuruluş ve ülkelerle karşılıklı çıkar ilişkisine dayalı politikalar geliştirerek ülkeyi refaha ulaştırmayı ifade etmektedir. Rusya'daki Batıcılar, gelişmiş Batılı ülkeler ile gerçekleştirilebilecek her türlü karşılıklı ilişkinin ülke kalkınmasını hızlandıracağına inanmaktadırlar.

Slavofillikkavramı ise Batının manevi değerlerinin eksik olduğunu ileri sürerek onun aşırı materyalist boyutunu reddetmekte ve Rus geleneklerinin üstünlüğü vurgulanarak daha çok milliyetçilik çerçevesi içerisinde kültürel kimliğin var olduğu bir politikayı amaçlamaktadır (İşyar, 2010: 131).Ayrıca Slav etnik kökene dayalı olan ülkeler arasında birliktelik kurulması fikri de Slavofiller tarafından sıklıkla dillendirilmektedir. Rusya'daki anlamıyla Avrasyacılık ise coğrafi temele dayalı olarak Avrasya'da bulunan devletlerin bir araya gelerek küresel bir güç oluşturmalarını ifade etmektedir.Tabiki bu gücün doğal lokomotifinin Rusya olacağı öngörülmektedir.

Rusya'da 1993 yılı itibariyle dış politikada yaşanan dönüşüm şüphesiz en belirgin olarak eski Sovyet Cumhuriyetleri ile ilişkilerinde kendini göstermiştir (Smith; Akt. Memmedli,2012).1993 yılı itibariyle ilan edilen Dış Politika Konsepti uyarınca "Yakın Çevre" yi dış politika önceliklerinin arasına yerleştirmiştir. BDT coğrafyasına yönelik yaşanan politika değişikliğinde, ülke

¹Rusya'da 1990'lı yıllardan sonra özelleştirmelerle zengin olan iş adamlarına ' oligark' denir.

içindeki siyasi çekişmeler kadar dış etkenlerde belirleyici olmuştur(Aron,2006:19-24).1999 yılı itibariyle başbakanlık,2000 yılında da ise başkanlık koltuğuna oturan Putin yönetimi, Rusya’da düzen ve istikrarı sağlamayı hedeflemiş, bir yandan ekonomik atılımı gerçekleştirme diğer yandan bölge liderlerinin ve oligarkların artan gücüne karşı merkezi otoriteyi tesis etme yani devleti güçlendirmeyolunagitmiştir(Yapıcı,2010:452).Bu dönemde Rus dış politikası güvensizlik üzerine inşa edilmiştir.Bu nedenle dış politika ve rakiplerine karşı geliştirilen stratejiler güç eksenli ve realist temellidir (Yılmaz, 2016:30-32).

Rus dış politikasının oluşumuna etki eden faktörler çok ayrıntıya girilmemekle birlikte aşağıya çıkarılmıştır.

- Rusya’nın “Monroe doktrini” olarak adlandırılan ‘Yakın Çevre’ politikası, Rusya’nın ekonomik ve güvenlik açılarından yaşamsal alanı olduğu gerekçesiyle, eski Sovyetler Birliği topraklarındaki gelişmeleri denetleyerek(Caniklioğlu, 2010: 152) ekonomik ve güvenlik konularında daha aktif rol oynaması gerektiğini vurgulamaktadır (Tuncer, 2000: 440).
- Eski SSCB üyesi ülkeleri denetimi altında bulundurma isteği,
- BM Güvenlik Konseyi daimi üyeliği ve hatırı sayılır bir askeri güce sahip olmak,
- Rus halkının yeniden bir süper güç olma yönündeki arzularının tatminine yönelik politikalar,
- Rusya’nın İran ile nükleer faaliyetleri konusunda ortaklık öneren diyalogları kuran tek ülke olması,
- Milli gelirinin önemli bir bölümünü teşkil eden enerji sektörünün yönetimine dönük politikalar,
- Küresel aktör olma isteği ve bu amaçla küresel meselelerde mutlaka masada yer alma arzusu,
- Hamas’ı resmi olarak tanınması Ortadoğu’da ABD’ye karşı alternatif bir güç oluşturmak istemesi,
- SSCB döneminde doğu bloğunu oluşturan bazı ülkelerin beklentilerini karşılama arzusu,
- Tek kutuplu bir dünya düzenini kabullenememe,

Yukarıda sayılanların her birisi farklı bir makaleye konu olabilecek nitelikteki başlıklardır. Bu nedenle burada sadece sayılarak yetinilmiştir. Ancak; ülke için hayati bir konu olması dolayısıyla enerji güvenliğinin Rus dış politikasının oluşumunda hayati öneme sahip olduğunu söylemekle yetineceğiz.

RUSYA’NIN SURİYE KRİZİNE YÖNELİK POLİTİKASININ ANALİZİ

Doğu Bloğu ve Sovyetler Birliği’nin yıkılması tüm dünyada olduğu gibi Orta Doğu’da da etkisini göstermiş ve ülkeler yeni stratejiler üretmeye başlamıştır. Orta Doğu bölgesinde bu durumdan etkilenen ülkelerin başında şüphesiz Suriye gelmektedir(ŞahinveTürel,2004:231). 1960’lı yıllardan itibaren Suriye, ABD’ye karşı koruyucu bir kalkan olarak SSCB’yi seçmiş ve Soğuk Savaş dönemi boyunca birlikteliğini sürdürmüştür. Soğuk Savaş döneminin bitiminden sonra Rusya, yaşadığı sıkıntılar nedeniyle Suriye başta olmak üzere Orta Doğu ile olan bağlantılarını güçlü kılamamış ve bu boşluğu ABD doldurmuştur. Ancak Putin yönetiminde hızla güçlenen Rusya, Arap Baharı sürecini ve Suriye sorununu en iyi şekilde kullanarak tekrar Orta Doğu ve Doğu Avrupa’daki hâkimiyetini pekiştirmeye başlamıştır(Taşkın, 2013:314-332). Rusya, Suriye ile ilgili tarihsel birlikteliğini göz önünde bulundurarak, çeşitli gerekçelerle Suriye krizinde aktif olma noktasında istekli olmuştur.

Rusya’nın Suriye’ye yönelik politik atılımlarını anlamlandırmak ve bunun genel olarak Rusya’nın Suriye politikasındaki yerini tespit etmek için bu bölümdeRusya-Suriye ilişkilerinin tarihsel temelleri ele alınarak Rusya Federasyonu’nun Suriye Politikasının Analiziyapılmıştır.

Rusya - Suriye İlişkilerinin Tarihçesi

Moskova-Şam ilişkileri Suriye’nin bağımsızlığını ilan ettiği 1946 yılında başlamış ve istikrarlı bir şekilde devam etmiştir. Soğuk Savaş döneminde ve hatta 1946 yılından bu yana Suriye Batılı ülkelerle sorunlar yaşarken Sovyetler Birliği’nden destek görmüştür. Bu bağlamda Sovyet merkezine yakınlık tarihsel ilişkilerin devamlılığını ve Rusya’nın desteğini sağlamaktadır. Dolayısıyla bu birliktelik Suriye’nin dış politikasının da merkezini oluşturmuştur (Işık, 2015).Dönemin şartları ve gelişen hadiseler de iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmıştır(Karabulut,2007:68). Soğuk savaş öncesinde İsrail’in bölgedeki varlığı da Suriye’nin SSCB’ye müzahir olmasına vesile olmuştur, İsrail ve ABD’den güvenlik tehdidi algılayan Suriye SSCB’ne yaklaşmıştır. Dolayısıyla İsrail’in varlığı da SSCB’nin Orta Doğu’daki aktörlüğünün devamını sağlıyordu. İki ülke arasında 1946 yılında başlayan diplomatik ilişkiler, Baas Partisinin Suriye’ye hâkim olmasının ardından

ekonomik ve askeri alanda hızla gelişmiş, Suriye SSCB'nin Orta Doğu'daki en önemli ortağı haline gelmiştir (Özby, 2013). Dünyanın diğer yerlerinde olduğu gibi bu bölgede de ABD ve Rusya hegemonya yarışına girmişlerdir.

Sovyetler Birliği'nin Suriye ile olan ilişkileri genel olarak siyasi ve askeritemeller üzerine oturtulmuştur. Suriye'nin Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'ne üs vermesi de ilişkilerin askeri boyuta taşınmasını sağlamıştır. Anti-empyralist ve batı karşıtı olan Suriye, Batı tehdidine karşı silahlanma ihtiyacı hissetmiş ve 1956 yılında SSCB ile askeri ve teknik alanlarda işbirliği antlaşmaları yapmıştır (Doster, 2012: 59-60). Bu anlaşma ile SSCB, Suriye'ye yoğun bir silah ticareti gerçekleştirmiştir.

Soğuk Savaş sonrası SSCB dağılmış ve 26 Aralık 1991'de Rusya Federasyonu kurulmuştur. 1991 yılında Rusya daha çok iç siyasete yönelmiş, Suriye dâhil hiç bir Orta Doğu ülkesi ile ilgilenmemiştir (Toraman, 2015: 39). İki ülke arasında ilişkiler her ne kadar yeni kurulan Rusya ile ilk yıllarda sekteye uğramış olsa da 1994 yılında imzalanan askeri anlaşmayla ilişkilerin tekrar normal seyrine döndürülmesi yönünde adımlar atılmıştır (Manaz, 2003). Orta Doğu'daki tek müttefiki Suriye'yi kaybetmek istemeyen Rusya, 1994 ve 1996 yıllarında yapılan iki anlaşma ile ilişkilerdeki durgun yılların bitmesini sağlamıştır. 1994 yılında askeri işbirliğini öngören bir anlaşma, 1996 yılında da askeri modernizasyonlar konusunda bir anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmalarla Rusya ve Suriye ilişkileri tekrar normale dönmüştür (Antonenko; Akt. Toraman, 2015: 39).

Soğuk Savaş'tan bu yana devam eden Rusya- Suriye iyi ilişkilerinin istihbarat ayağına da değinmek gerekir. Soğuk Savaş boyunca iki ülke arasında istihbarat alanında işbirliği yapıyordu. Dahası, Suriye istihbarat örgütü El-Muhaberat'ın dönem içinde KGB tarafından eğitildiği de biliniyordu. Üstelik, SSCB dağıldıktan sonra da Moskova-Şam hattında istihbarat alanındaki işbirliği devam etti. Hatta Irak'ın işgali sırasında FSB Irak'taki gelişmeleri Suriye üzerinden takip etmiş ve Suriye neredeyse Rusya'nın Orta Doğu'daki gözü konumuna gelmişti (Sağlam, 2015: 216).

1999 yılında Vladimir Putin'in devlet başkanı seçilmesi ile birlikte Rusya Federasyonu yenilenme sürecine girmiştir. Putin ile birlikte küresel siyasette daha etkili olmaya başlayan Rusya, Orta Doğu'ya tekrar ilgi duymaya başlamıştır. Rusya-Suriye ilişkilerinin 2003 yılına kadar orta düzeyde seyir izlemesi ABD'nin Irak müdahalesiyle hızlanmıştır. Bölgenin ateş hattına döneceğinin farkına varan Şam yönetimi yüzünü hemen Moskova'ya çevirmiş ve ilişkilerin derinleşmesi yönünde adımlar atmıştır. Rusya'nın da çıkarına olan bu durum sebebiyle karşılıklı ilişkiler hızlanmıştır. Bir bakıma Rusya-Suriye yaklaşmasını ABD'nin Irak operasyonu sağlamıştır (Eryılmaz, 2014: 47). Aslında bir yönüyle Orta Doğu'da Suriye'den başka müttefiki kalmayan Rusya, Suriye'ye mecbur kalmıştır (Toraman, 2015: 39-40). Orta Doğu'da yaşanan her

gelişme Suriye-Rusya ilişkilerini biraz daha yakınlaştırmış, deyim yerindeyse iki ülkeyi kader birliği yapmaya zorlamıştır (Karabulut, 2007: 68). Bağımsızlığından hemen sonra, iki kutuplu bir yapıya dönüşen dünya sisteminde, Suriye tercihini SSCB ile birlikte hareket etmekten yana kullanmıştır. Bu birliktelik soğuk savaş dönemi boyunca sürmüştür, 1991 yılında SSCB'nin dağılmasıyla birlikte kısa bir süre durağanlaşan bu ilişkiler, Putin'in iktidara gelmesiyle beraber Rusya'nın yeniden küresel meselelerle ilgilenmeye başlamasıyla eski seyrine ulaşmıştır.

Rusya Federasyonu'nun Suriye Politikasının Temel Dinamikleri

Rusya ile Suriye arasındaki yakın ilişkiler, 1956 yılında iki ülke arasında askeri ve teknik alanlarda imzalanan işbirliği anlaşmalarıyla başlamıştır. O tarihten bu yana Suriye, Rusya'yı siyasi ve askeri alanlarda en önemli müttefiki olarak görmektedir. Rusya'nın Suriye yönetimine yönelik desteğinin arkasında, tarihten gelen sıcak denizlere inme politikası ekseninde şekillenmiş askeri ve ekonomik çıkarları bulunmaktadır. Suriye'nin askeri harcamalarının büyük bölümü, Rusya kaynaklı silahlara yönelik olmuştur (Göçer ve Çınar, 2015: 57).Rusya'nın Suriye'ye olan ilgisinin arkasında silah ticaretinin yanında, Suriye'nin Tartus limanındaki Rus ikmal ve bakım üssü önemli rol oynamaktadır (Varol, 2011: 37). Akdeniz kıyısında yer alan ve stratejik bir öneme sahip olan Tartus'ta 1971'den beri devam eden Rus varlığı, hâlihazırda Rusya'nın eski Sovyet coğrafyası dışındaki tek deniz üssü olma özelliğini korumaktadır. Tüm bu unsurlar, Suriye'yi Rusya'nın Orta Doğu ve Akdeniz'deki jeopolitik çıkarlarının merkezine yerleştirmektedir(Erşen, 2015: 80).Tartus'taki askeri üssün korunması ve genişletilmesi, Rusya'nın Akdeniz'deki varlığı açısından, özel bir önem arz etmektedir (Varol,2011:37).Rusya'nın Suriye ile ilişkilerinde bir diğer önemli husus Suriye'de bulunan yaklaşık %15 oranındaki Hıristiyan nüfustur.Rusya'nın kendisini Ortodoks'ların hamisi olarak görmesi, İstanbul'daki Fener Rum patrikhanesiyle rekabet durumunda olması Suriye'ye ilgisini arttırmaktadır (Cafersoy, 2011).Rusya'nın Suriye konusunda bölgesel politikalarına yön veren faktörlerden biriside, Orta Doğu'daki dönüşümler ışığında özellikle Sünni rejimlerin Batı tarafından desteklenmesi ve adeta model olarak sunulmasıdır (Sağlam, 2015: 216).Rusya, İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan dünya düzeninde Batı ile nüfuz rekabetine girişmiş ve hegemonyası altındaki ülkelere

yönelik Batı kaynaklı her türlü politikanın karşısında durmuştur. Bu alışkanlığın gereği olarak bugün de Suriye'ye yönelik her türlü Batı kaynaklı politikaya karşı duruşunu sergilemektedir. Rusya'da önemli bir kesim Rusya'nın yeniden küresel güç olma istek ve arzusuna Batı karşıtı politikaların uygulanmasıyla ulaşılabacağına inanmaktadır.

Rusya, Suriye politikasında önceliklerini askeri, siyasi, ekonomik, jeopolitik ve uluslararası güç dengeleri çerçevesinde belirlemiştir. Suriye, Rusya için ülke ve deniz aşırı olarak etki ve çıkar sahası içinde bulunmaktadır. Rusya için Suriye, müttefik olduğu kadar kendisi için askeri ve kültürel planda da stratejik bir konumda bulunduğu için önem arz etmektedir. Özellikle Akdeniz'deki konumu ile Suriye stratejik önemi yüksek bir müttefik durumundadır (Ertekin, 2012: 4). Rusya'nın Suriye krizine nötr kalmasının artık Orta Doğu'da Rus varlığının kalmadığı anlamına geleceğini düşünen Rus politika yapıcılarını, bu küresel oyunda yeniden yer almanın yollarından birisini Suriye krizinde aktif politika yürüterek kazanca dönüştürme çabasında olmuşlardır.

Rusya Federasyonu'nun Suriye Politikasının Analizi

Orta Doğu, dünyanın en özgün ve en karmaşık bölgelerinden biridir. Üzerinde kadim medeniyetlerin yaşamış olmasından, semavi dinlerin bu topraklarda doğup köklenmesinden ve stratejik konumundan dolayı küresel ve bölgesel aktörler nezdinde oldukça kıymetlidir. Sahip olunan enerji kaynaklarının zengin olması, bu zenginliklerden faydalanmak isteyen aktörlerin birbirleriyle mücadele etmelerine neden olmaktadır (Yüce,2016:11). 2010 yılının sonlarında ortaya çıkan ve tüm Orta Doğu ülkelerini etkisi altına alan ve hatta bazılarını rejim değişikliğine zorlayan Arap Baharı, kısa bir süre sonra Suriye'de de kendisini göstermiştir (Işık, 2010: 60-63). Arap Baharı sürecinde ortaya çıkan halk ayaklanmalarının seyri ülkelere göre farklılıklar göstermiştir. Suriye'de ise rejim gücünün muhalif gruplara karşı tutumunu sertleştirmesiyle halk ile rejim arasında sonuçlanan bir trajediye ve kaotik bir ülke ortamına sebep olmuştur (www.aljazeera.com.tr). Soğuk savaş döneminde Batı bloğu ile Doğu Bloğu arasındaki mücadeleyi yakinen yaşayan bölge, Soğuk Savaş sonrası dönemde de yine aynı aktörlerin güç mücadelelerine sahne olmaktadır. Bölgeyi dizayn etmeye çalışan ABD ve etrafındaki Batılı birkaç devletile,Çin tarafından desteklenen Rusya bölge ülkeleri üzerinde hegemonya yarışına devam etmektedirler. Bu ayrışmanın içerisinde Suriye, Rusya'nın Orta Doğu'daki iyi bir müttefiki olarak sürekli yerini korumuştur. Rusya ve Suriye arasındaki ilişkinin sürekliliğinde, Suriye'nin bölgesel konumu belirleyici nedenlerden birisi olmuştur. İran ise bu kaotik ortamda Rusya'nın yanında yer

alması ve meseleye mezhepsel temelli yaklaşımı nedeniyle sorunun daha da kaotik bir hale dönüşmesine yol açmıştır.

Suriye’de çatışmaların başladığı günden bu yana küresel politikada ikili bir gruplaşma mevcuttur. ABD öncülüğündeki, İngiltere, Suudi Arabistan, Katar, İsrail ve Türkiye’nin de içinde yer aldığı ilk grup, Suriye’ye barış ve istikrarın Beşar Esad’ın iktidardan düşmesiyle gelebileceğine inanmakta ve buna göre politik bir tavır sergilemektedir. Öte yandan Beşar Esad’ın gidişinin Suriye için çözüm olmayacağına ve dışarıdan bir müdahaleyle hiçbir ülkeye demokrasi gelmeyeceğinde ısrar eden ikinci grup Rusya önderliğinde tavır belirlediği görülüyor. Rusya’nın bu tavrı Batı güdümündeki Suriye’de kurulacak bir düzenin bölgede var olan gücünü kaybedecek olmasından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda Rusya, Çin ve İran sıklıkla Suriye’ye yönelik müdahaleye sıcak bakmadıklarını ifade etmektedirler (Sağlam, 2015: 211). İki tarafta Suriye sorununa çözüm aramaktan ziyade, küresel rekabet ve kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmektedirler. Bunun sonucu olarak Suriye’deki iç savaş devam etmekte, Suriye yaşanılmaz bir ülke haline gelmekte ve dünya ciddi bir mülteci sorunuyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunda taraflardan birisinin en önemli ülkesi olan Rusya’nın Suriye politikasının iyi bilinmesi sorunun daha net anlaşılmasına katkı sağlayabilecektir.

Jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla önem atfedilen Suriye, Rusya için öncelikli konuların başında gelmektedir. Rusya, Suriye’de rejim değişikliğini istememektedir. Muhtemel bir rejim değişikliğinin bölgede daha fazla istikrarsızlığa yol açabileceğinden çekinen Rusya, İran-İsrail arasında var olan gerginliğin Suriye’de oluşabilecek bir değişimle daha da ateşleneceğini düşünmekte ve kendi bölge çıkarlarına zarar verebileceğini düşünmektedir (Has, 2012). Ayrıca Suriye yönetiminin düşmesi durumunda Rusya’nın Akdeniz ile kara bağlantısı koparılmış olacak ve Esad yönetiminin akabinde gelecek yönetimin Rus çıkarlarını savunup savunmayacağı sorusunun cevabı Rusya’nın karşısında durmaktadır (Çubukçu, 2012: 201). Rusya burada pozisyonunu bir ‘güç manivelası’ olarak kullanmak istemektedir. Bölge halkları açısından Rusya’nın çıkara dayalı bir politika izlemesi eleştirilirken yine bölgedeki otoriter rejimler ve liderler tarafından verilen bu destek memnuniyetle karşılanmaktadır (Has, 2012). Tüm bu jeopolitik çıkarların yanısıra, tek kutuplu bir dünya düzenine itiraz eden Rusya, ABD öncülüğündeki politikaların Orta Doğu’da öne çıkmasını istememektedir. Rusya’nın Suriye krizine yönelik aktif

politikasının altında yatan en önemli neden dünya güç dengesinde var olduğunu, yeniden küresel bir güç olmak istediğini ilan etmesidir.

Orta Doğu önemli bir bölge, Suriye ise konumu itibariyle Rusya ve Çin için bölgedeki ‘önemli giriş kapısı’ anlamına gelmektedir(Mercan, 2012: 191). Çin, Bölgedeki gelişmelere, ülkesine yönelik enerji ve hammadde arz güvenliği çerçevesinden bakmakta ve kendisi için tehdit oluşturduğunu düşündüğü muhalif hareketlere karşılık mevcut yönetimin yanında yer almaktadır (Göçer ve Çınar, 2015: 53).Suriye’nin Akdeniz’e sahili olması hiç şüphesiz Rusya için çok önemlidir. Rusya’nın sıcak denizlere açılması Akdeniz’den geçmekte ve burada sahili olan bir müttefikinin olması ilişkilerin bu yönde ilerlemesine neden olmuştur(Eryılmaz,2014:104).Akdeniz’de bulunan Tartus limanı Rusya’nın bu bölgede bayrak gösterebildiği tek üssüdür. Sovyetler Birliği döneminde 1971 yılında yapılan anlaşma gereğince verilen bu üs, soğuk savaşın sona ermesinden sonra dahi etkisini kaybetmemiştir(Doster,2012:61-62). Suriye’deki silahların neredeyse tamamına yakını Rus meşeidir. Savaş başladığından beri Rusya silah desteğini sürdürmektedir (Cordesman, 2016: 1).

Suriye’deki yönetim değişikliği Rusya için buradaki çıkarları adına çok önemli etkiler yaratacaktır. Rejimin değişmesi durumunda ve ulusal bir modernleşme gerçekleştirilmesi, içgüdüsel olarak Rusya’nın bu bölgede faaliyetlerine devam ettirmesini oldukça zorlaştıracaktır(Stepanova;Akt:Eryılmaz,2014:8). Bu durumda Rusya elinde bulundurduğu Tartus limanını pazarlık konusu yapacaktır. Rejimin değişmesi ve şu anda muhalefette bulunan grubun iktidara gelmesi durumunda Suriye’nin ABD ve onun bölge müttefikleriyle ilişkilerini geliştirmesi Rusya’nın menfaatlerine ters bir durum oluşturabilecektir (Çaman ve Dağcı,2012:72).Suriye’de olası bir rejim değişikliği Rusya’nın ekonomik menfaatlerininzedelenmesinin ötesinde Orta Doğu’daki siyasi varlığı da sona erecektir. Bu durum Rusya’yı Suriye krizine aktif müdahaleye itmektir.

Rusya’nın Suriye politikasında bir diğer parametre, Soğuk Savaş’ın sona ermesiyle bölgeyi ABD’ye kaptıran Rusya’nın, bu bölgeye tekrar hâkim olabilme isteğidir.Rusya bu bölgede hakimiyet kuramasa dahi ABD’ ye rakip olma çabasındadır. Soğuk Savaş sonrası kaybettiği müttefikleri belki geri kazanamayacak olan Rusya’nın Suriye’yi de kaybetmeye tahammülü yoktur. Putin ile Esad yönetimimin yakınlaşması 2005 yılında Beşar Esad’ın Moskova’ya yaptığı ziyaretle hızlanmış ve 2010 yılında Kremlin iade-i ziyarette bulunarak bölgedeki diğer devletlere ve Batı bloğuna Şam’ın arkasında olduğunu ilan etmiştir(Doster,2012:57). Rusya bu kaotik durumun ve sürecin Rusya’nın ‘arka bahçesi’ olarak gördüğü Orta Asya ve Kafkasya’ya sıçrama ihtimalinden endişe etmektedir. Bu sebeple Rusya, Suriye yönetimini desteklemekte ve ciddi miktarda silah satışı yapmaktadır (Kamalov,2012:16).

Rusya Suriye’de izlemiş olduğu diplomatik politikalarını ve askeri yardımları bir adım daha öteye taşımıştır (Marcus, 2015).Rusya’nın odak noktası olan Suriye’nin kuzeybatısında yer alan Lazkiye’de kurulan hava üssü stratejik bir öneme sahiptir.Rusya bu bölgede etkin bir askeri operasyon yürütmek istediği için stratejik bir noktada kurulacak hava üssün uçakların kısa sürede geri dönüp yakıt depolayıp görevlerini yerine getirmeleri için büyük bir avantaj sağlayacağıınbilincindedir ve bu yüzden stratejik öneme sahip olan bu bölge Rusya’nın küçük bir deniz üssü haline gelmiştir.2015 itibariyle, Lazkiye’de hareketlilikler görülmüş ve Rusya, bölgedeki askeri gücünü artırarak Suriye’de varlığını aktif hale getirmiştir(Marcus,2015).Bir başka ifadeyle, Suriye yönetiminin kalıcılığını sağlamak ve bölgedeki terörist grupları yok etmek için askeri imkânlarını kullanmaya başlamıştır.Rusya’nın Suriye’deki oyun kurgusu tutarlı bir şekilde sürdürülmektedir(Taştekin,2015:468).Rusya’nın askeri gücünü kullanarak Suriye’ye müdahale etmesiOrta Doğu’da güç dengesi hesaplarının yeniden yapılması gerektiğine işaret etmektedir. Rusya’nın dominant bir aktör olarak stratejik önemi olan Suriye’de yerini alması hem diğer aktörlerin pozisyonlarının değişebileceği hem de Orta Doğu’da yeni gelişmelerin ortaya çıkabileceği beklentisini kuvvetlendirmektedir.Başlangıçta Rusya’nın Suriye krizine doğrudan müdahale edeceği beklenmemiştir; ancak Rusya’nın Suriye’de doğrudan askeri güç kullanması, bölgesel aktörler aracılığıyla politika uygulayan ABD’ye göre, Rusya’yı avantajlı konuma getirmiş ve Batı’yı politikalarını tekrar gözden geçirmeye zorlamıştır.

Suriye, Rusya’nın geleceğe yönelik politikaları içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu politikalar da Rusya’nın, Orta Doğu’da güçlenmek ve lider olmak, bir taraftan da uluslararası platformda ‘Suriye sorunu Rusya olmadan, çözülemez’ düşüncesini kabul ettirmek istemesidir. Doğu Akdeniz’de bulunan ve kendisi için en uygun askeri liman konumundaki Tartus Limanı’nı kullanmak istemesi, bu limanın, Rusya için Suriye’yi Orta Doğu’ya açılan bir kapı olarak görmesi Rusya açısından konum itibariyle önemli kılmaktadır. Rusya’nın Suriye’ye önemli miktarda silah satmaya devam ediyor olması da Suriye ile ilişkilerini başka boyutlarda da var olduğunu göstermektedir.Batılı ülkeler Rusya’nın Suriye’ye destek vermesindeki sebepleri araştırırken sürekli iki konu üzerinde durmaktadır. İlki Rusya’nın Suriye’ye silah ihracatında bulunması, diğeri ise Rus askerinin bulunduğu Tartus limanının varlığıdır. Bunlar elbette önemli başlıklar fakat konuyu açıklamamıza yeterli

gelmemektedir. Rusya'nın asıl çekinceleri dünyaya radikal İslam'ın yayılması, böylece kendisinin dünyada var olan statüsünü kaybetme korkusu ve Batılı ülkelerin giderek artan tek taraflı askeri müdahaleleridir (Pukhov; Akt. Eryılmaz, 2014: 105). Rusya kendi çıkarları doğrultusunda sistematik ve stratejik bir Suriye politikası yürütmektedir. Uluslararası baskı arttıkça Rusya'nın çok yönlü politikaları da azalmaktadır. Bu nedenlerden dolayı Rusya'nın bundan sonra izleyeceği siyaset sadece Suriye'deki dengeleri değil aynı zamanda Rusya'nın bölgedeki pozisyonunu da doğrudan etkileyecektir. Rusya için tek kutuplu bir dünya ve küresel siyaset asla kabul edilebilecek bir durum değildir. Hem yeniden küresel güç olma arzusu, hem Orta Doğu'daki bölgesel çıkarları, hemde Suriye rejimiyle kadim birlikteliği ve Suriye'nin jeopolitik konumu Rusya'nın Suriye politikalarının şekillenmesine etki etmektedir.

SONUÇ

Diğer küresel güçler gibi Rusya da, zengin enerji kaynakları nedeniyle, tarih boyunca Orta Doğu'ya ilgi duymuştur. Orta Doğu'da yaşanan Arap Baharı şüphesiz tüm dünya ülkelerini olduğu gibi, Rusya'yı da etkilemiştir. Rusya, kendisini SSCB'nin mirasçısı ve küresel bir güç olarak görmektedir. ABD merkezli tek kutuplu bir dünya düzeni Rusya tarafından kabul edilmemektedir. Arap baharının en büyük etkisinin Suriye'de ortaya çıkmasında, bu ülkeye karşı siyasi ve ekonomik çıkarlarının yanı sıra, tarihsel koruyuculuk misyonunu benimsemiş olan Rusya'nın Suriye'ye aktif müdahalede bulunmasının rolü büyüktür.

Rusya'nın korumak istediği aslında Suriye ve Suriyeliler değil Suriye'de ki yönetimdir. Kendi stratejik çıkarlarına ev sahipliği yapan Suriye yönetiminin devrilmesi Rusya'nın isteyebileceği bir durum değildir. Ayrıca Suriye'nin Akdeniz'e sahili olması ve Rusya'nın bu ülkede bulunan askeri üssü olan Tartus limanının yönetim değişikliği ile tehlikeye girmesi Rusya için istenmeyen durumdur. Sayılabilecek bir diğer unsur ise Suriye'nin, Rusya'yıpsikolojik olarak etkilemesidir. Psikolojik etkisi, Orta Doğu'nun kalbinde yer alan ve kendi çıkarlarına yakın bir konumda müttefik olması ve bu çerçevede Suriye'yi kaybetmesi Rusya'nın bölgede bir güç unsuru olarak varlığını sürdürmeyeceği anlamına da gelmektedir. Ayrıca bölgeyi ABD gibi hegemon bir devlete bırakması bölgede tamamen etkisiz bir ülke konumuna düşmesine sebep olacaktır. Rusya'nın Suriye'de iç savaşa dönüşen Arap Baharı'nda etkin bir şekilde yer almak istemesi uluslararası sistemde yalnız kalan Suriye'nin durumunu kendi lehinde kullanma çabasıdır. Rusya, Suriye üzerinden Batı'ya mesaj vererek, uluslararası sistemin sorunlarında çözüm üreten bir aktör konumunda olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır.

Son söz olarak; Rusya'nın Suriye krizine yönelik açık bir şekilde müdahil olarak askeri müdahalede bulunmasının temel nedenleri; Rusya'nın tek kutuplu bir dünya düzenini kabul etmek istememesi, yeniden küresel güç olma arzusu, Orta Doğu'daki bölgesel çıkarları, Suriye rejimiyle kadim birlikteliği ve Suriye'nin jeopolitik konumu olarak sayılabilir.

KAYNAKLAR

- Al-Jazeera**, “Bm: Esad İnsanlık Suçu İşliyor”, [Http://Www.Aljazeera.Com.Tr/Haber/Bm- Esad-İnsanlik- Sucuisliyor,\(28.12.2015\)](http://Www.Aljazeera.Com.Tr/Haber/Bm- Esad-İnsanlik- Sucuisliyor,(28.12.2015))
- Arı**, Tayyar (1999), Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika, Alfa Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 608s.
- Aron**, Leon (2006), Whatdoes Putin Want? , Commentary,122(5), Ss. 19-24
- Atasoy**, Emin (2011), Demografi, Jeopolitik Ve Etnoğrafya Işığında Rusya, Mkm Yayıncılık, Bursa, 296s.
- Büyükakıncı**, Erhan (2004), “Vladimir Putin Dönemi Rusya Dış Politikasına Bir Bakış; Söylemler, Arayışlar, Fırsatlar”, Değişen Dünyada Rusya Ve Ukrayna, Phoenix Yayınevi, Ankara, 466s.
- Cafersoy**, Nazım (2011), Rusya Suriye Olaylarının Neresinde?, [Http://Www.1news.Com.Tr/Yazarlar/20111122072513478.Html](http://Www.1news.Com.Tr/Yazarlar/20111122072513478.Html) (23.03.2016).
- Caniklioğlu**, Erhan (2010), Putin Döneminde Rusya Federasyonunun ‘ Yakın Çevre’ Politikası: 2000-2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- Cordesman**, Anthony H. (2016), Russia İn Syria: Hybridpoliticalwarfare, Csis,https://Csis-Prod.S3.Amazonaws.Com/S3fs-Public/Legacy_Files/Files/Publication/150922_Cordesman_Russia_Syria_Hybrid_Political_Warfare.Pdf
- Çaman**, Mehmet Efe Ve Aras Bülent, Dağcı Kenan (2009), Turkey’s New Activism İn Asia , Alternatives: Turkishjournal Of International Relations, 8(2), Ss.24-39.
- Çubukçu**, Mete (2012), Yıkılsın Bu Düzen, Arap Ayaklanmaları Ve Sonrası. 1. Baskı, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 216s.
- Doster**, Barış (2012), “Arap Baharı Özelinde Rusya’nın Suriye Politikası”, Arap Baharı Ve Suriye. Editör: Adıbelli, Barış., Iq Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, Ss. 47-68.
- Doster**, Barış (2012), Arap Baharı Özelinde Rusya’nın Suriye Politikası, Editör: Barış Adıbelli, Emperyalizmin Oyununda İkinci Perde Arap Baharı Ve Suriye, İstanbul, Iq Kültür Sanat Yayıncılık, 320s.
- Erşen**, Emre (2015), Rusya’nın Arap Baharı Politikası, Orta Doğu Dergisi, 6(61), Ss.78-81.
- Ertekin**, Bülent Aydın (2012), Neo-Rusya’nın Akdeniz Rüyası:Neo-Rusya’nın Suriye Arap Baharı’ndaki Rolü, Bilge Strateji, 4(7), Ss. 131-163.
- Eryılmaz**, Selçuk (2014), Arap Baharı Sürecinde Rusya’nın Suriye Politikası, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Federelnaya Slujbo Gasudarstvennoy Statistiki**(2016), “Çistlennostnaseleniye”, [Http://Www.Gks.Ru/Wps/Wcm](http://Www.Gks.Ru/Wps/Wcm), (01.06.2016).

- Göçer**, İsmet Ve Çınar Sertan (2015), Arap Baharı'nın Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu Ve Türkiye'nin Dış Ticaret Ve Turizm Gelirlerine Etkileri, Kafkas Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(10) S.53
- Has**, Kerim (2011), "Rusya'nın Suriye Denklemiindeki Yeri: İkili Ve Bölgesel Çıkarlar", Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, [Http://Www.Usak.Org.Tr/Tr/Yayinlar/Usak-Haberleri/Kerim-Has-Rusya-Nin-Suriye-Denklemiindeki-Yeri-Ikili-Ve-Bolgesel-Cikarlar](http://www.usak.org.tr/tr/yayinlar/usak-haberleri/kerim-has-rusya-nin-suriye-denklemindeki-yeri-ikili-ve-bolgesel-cikarlar) (23.03.2016).
- Has**, Kerim (2012), Türkiye-Rusya İlişkilerinde Suriye Krizi, Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu, Analiz, (20), 16s. [Http://Www.Usak.Org.Tr/Dosyalar/Rapor/Shuizqtyngz2y9j6p89zd9lsxny5vz.Pdf](http://www.usak.org.tr/dosyalar/rapor/shuizqtyngz2y9j6p89zd9lsxny5vz.pdf) (23.03.2016).
- Http://Www.Bbc.Com/Turkce/Haberler/2015/09/150916_Suriye_Rusya-Jonathan_Marcus_Analiz** (23.03.2016).
- Işık**, Hüseyin (2010), "Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları Ve Stratejik İlişkileriyle: Yeni Rusya,", Stratejik Düşünce Enstitüsü, 108s. [Http://Www.Sde.Org.Tr/Userfiles/File/Sde-Yenirusyafdfd.Pdf](http://www.sde.org.tr/userfiles/file/sde-yenirusyafdfd.pdf), (12.03.2016).
- Işık**, Mustafa (2015), Rusya – Suriye İlişkileri, [Https://Www.Academia.Edu/15753340/Rusya_Suriye_%C4%B0li%C5%9Fkileri](https://www.academia.edu/15753340/Rusya_Suriye_%C4%B0li%C5%9Fkileri), (20.04.2016).
- İşyar**, Ömer Göksel (2010), Avrasya Ve Avrasyacılık, Dora Yayınları, 1. Baskı, Bursa 337s.
- Kamalov**, İlyas (2008), Putin Dönemi Rus Dış Politikası: Moskova'nın Rövanşı, Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Kamalov**, İlyas (2012), Rusya'nın Orta Doğu Politikası, Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara, (125), 22s. [Http://Www.Orsam.Org.Tr/Tr/Truploads/Yazilar/Dosyalar/2012714_Rapor125.Pdf](http://www.orsam.org.tr/tr/truploads/yazilar/dosyalar/2012714_rapor125.pdf) (23.03.2016).
- Karabulut**, Bilal (2007), "Karadeniz'den Orta Doğu'ya Uzanan Bir Dış Politika: Geçmişten Günümüze Suriye-Rusya İlişkileri", Karadeniz Araştırmaları, (15), ss. 67-88.
- Karahöyük**, Mustafa, Rusya Federasyonu'nun Siyasal Sistemi Ve Devlet Yapısı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü, S.67 [Https://Www.Academia.Edu/8630911/Rusya_Federasyonu_Nun_S%C4%B0yasal_S%C4%B0stem%C4%B0_Ve_Devlet_Yapısı](https://www.academia.edu/8630911/Rusya_Federasyonu_Nun_S%C4%B0yasal_S%C4%B0stem%C4%B0_Ve_Devlet_Yapısı), (15.03.2016).
- Manaz**, Abdullah (2003), Dünden Bugüne Suriye, Aylık Strateji Ve Analiz Dergisi, 7(10), Ss. 1-8.

- <https://istihbaratsahasi.files.wordpress.com/2013/10/dnden-bugne-surye.pdf>, (20.03.2016).
- Marcus**, Jonathan (2015), “Rusya Suriye’de Ne Amaçlıyor?”, http://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/09/150916_suriye_rusyajonathan_marcusanaliz (23.03.2016).
- Memmedli** Elşen (2012), Rus Dış Politikası: Temelleri, Belirleyicileri, Uygulaması (1991-2007), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Mercan**, M.Hüseyin (2012), Suriye Rejim Ve Dış Politika, 1. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul, 216S.
- Mikail**, Elnur Hasan (2007), Yeni Çarlar Ve Rus Dış Politikası, Kültür Sanat Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 304S.
- Özbay**, Fatih (2013), Rusya’nın Suriye Politikası Ve Türkiye – Rusya İlişkileri, İstanbul Üniversitesi Avrasya Enstitüsü, <http://avrasya.istanbul.edu.tr/?papeid=8008>, (20.04.2016).
- Rusya Federasyonu Anayasası**, (1993), <http://www.ksrf.ru/en/info/legalbases/constitution.pdf>, (20.03.2016).
- Sağlam**, Mühdan (2015), İnadin Ötesinde: Rusya’nın Suriye Politikası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, S.214.
- Seta**, “Tüm Yönleriyle Suriye İsyanı”, <http://setav.org/tr/tumyonleriyle-suriye-isyani/haber/7013>, (15.03.2016).
- Şahin**, Mehmet Ve Türel, Yılmaz (2004), Orta Doğu Siyasetinde Suriye, Platin Yayınları, Ankara, 434S.
- Taşkın**, Deniz (2013), Suriye’nin Durumu, Abd - Rusya Ve Türkiye’nin Tutumu, Marmara Coğrafya Dergisi, İstanbul, (27), Ss. 314-332.
- Taştekin**, Fehim (2015), Alacakaranlıkta Orta Doğu Suriye: Yıkıl Git, Diren Kal!, İletişim Yayınları, İstanbul, 470S.
- TBMM**, (2014), Karşılaştırmalı Hükûmet Sistemleri: Yarı-Başkanlık Sistemi, Tbbm Araştırma Hizmetleri Başkanlığı, Ankara, 243S. https://www.tbmm.gov.tr/yayinlar/yari_baskanlik.pdf.
- Toraman**, İbrahim (2015), Arap Baharı Ve Suriye, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yalova.
- Tuncer**, İdil (2000), “Rusya Federasyonu’nun Yeni Güvenlik Doktrini: ‘Yakın Çevre’ Ve Türkiye” Derleyen: Gencer Özcan Ve Kut Şule, En Uzun On Yıl: Türkiye’nin Ulusal Güvenlik Ve Dış Politika Gündeminde Doksanlı Yıllar, 2. Basım, İstanbul, Buke Yayınları.
- Turgutoğlu**, Kenan (2006), Rusya Federasyonu’nda Yeltsin Ve Putin Dönemlerinde İzlenen Dış Politikaların Nato İle İlişkiler Düzleminde

Karşılaştırması, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilimdalı, Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Ankara.

Varol, Tuğçe (2011), “Arap Baharı Rusya Kapılarında”, 21. Yüzyıl Dergisi, (36), Ss.35-41.

Yapıcı, Merve İrem (2010), Rus Dış Politikasını Oluşturan İç Etkenler:Yeltsin Ve Putin Dönemleri, Usak Yayınlar,1. Baskı,Ankara,576S.

Yılmaz, Reha (2016), “ Rusya Avrasyacılığı Türkiye İzdüşümü”, Ekonomik Ve Stratejik Araştırmalar Dergisi, 9(33), Ss.(30-32).

Yüce, Samet (2016), Rusya'nın Suriye'deki Varlığının Nedenleri, Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (11) Ss.269-289.